

In general, the structure of psychological readiness includes at least two basic components – personal, realizing in the integration of emotional, motivation and reflexive components, and operational, realizing in the knowledges, skills, experience to a social situation of development.

We propose to consider the psychological readiness of the person according to the life changes that discover its properties in the life activity and the life space of personality. Thus, we propose to analyze the life activity in the context of ecologico-psychological approach, as a form of life of personality, implemented in his space of life. The space of life defined through different environments, that is a dimensions of it.

The life activity of personality we offer to associate with the activity, focusing on the development, conservation, degradation of the life space.

Keywords: ecologo-psychological approach, life space of personality, life changes, life activity of personality, psychological readiness, personality, lifestyle, environment.

УДК 159.923.2:37.011.3-051

СПЕЦИФІКА ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ ВЧИТЕЛІВ

Власенко І.А.

У статті встановлено, що вчителям притаманне: усвідомлення недостатньої адекватності оплати праці особливостям педагогічної діяльності; часткове усвідомлення внутрішньоособистісних конфліктів та причин їх виникнення; спрямування способів подолання внутрішньоособистісних конфліктів насамперед на пошук соціальної підтримки. У вчителів виявлено конфлікти різних типів: мотиваційні, ціннісно-сміслові, рольові та конфлікти самооцінки. Найбільш вираженими є конфлікти самооцінки та мотиваційні конфлікти вчителів. Врахування результатів дослідження дасть змогу розробити та провести психокорекційні заходи щодо попередження та ефективного подолання таких конфліктів.

Ключові слова: внутрішньоособистісні конфлікти, протиріччя, вчителі, конфлікт самооцінки, мотиваційний конфлікт

У сучасній Україні відбуваються масштабні соціально-економічні, політичні, духовні зміни. Трансформується як суспільна, так і індивідуальна свідомість. Загальна нестабільність призводить до загострення протиріч – як на рівні соціальних структур - між державами, соціальними групами, індивідами, так і внутрішньоособистісних протиріч. Згадані процеси супроводжуються змінами ціннісних засад усіх суспільних груп. Не є виключенням вчителі. Вони перебувають на перетині очікувань різних груп: учнів, їхніх батьків, колег, адміністрації і нерідко переживають стани внутрішньоособистісних конфліктів.

Постановка проблеми. Психологічний стан учителя безпосередньо відображається на психоемоційному стані учнів, ефективності навчального процесу, його взаємодії з соціальним оточенням, тому актуальним вважаємо з'ясування специфіки внутрішньоособистісних конфліктів у професійній діяльності вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Категорія внутрішньоособистісних конфліктів об'єднує психологічні конфлікти, що полягають у зіткненні різних особистісних утворень, представлені у свідомості індивіда відповідними переживаннями [2, с. 79]. Такі конфлікти в психологічній літературі визначаються як внутрішньоособистісні, особистісні, внутрішні, інтрасуб'єктні, інтраперсональні і власне психологічні.

Проблему внутрішньоособистісного конфлікту досліджують вітчизняні вчені в контексті аналізу самосвідомості особистості (В.В.Столін), типології життєвих світів (Ф.Є.Василюк), вікового і професійного розвитку особистості (Л.Г.Боброва, Т.Ю.Гущина, В.О.Жданов, А.В.Кунцевська), ціннісних аспектів конфлікту (Д.В.Грешньов, О.Б.Фанталова).

У вітчизняній психології внутрішньоособистісний конфлікт розглядається як важливий механізм розвитку і саморозвитку особистості (О.М.Леонтьєв, В.В.Столін, В.С.Мерлін). Особистість переходить на вищий щабель розвитку через усвідомлення та подолання внутрішньоособистісних протиріч та конфліктів (О.А.Донченко, Б.С.Братусь, Л.М.Мітіна).

Л.М.Мітіна підкреслює, що внутрішньоособистісний конфлікт здорової людини вирішується в діяльності (навчанні, самовиховання) і розгортається на основі сильного Я, яке може ставити собі нові завдання.

Окремі аспекти даної проблеми автори висвітлювали у контексті діагностики внутрішньоособистісних конфліктів вчителів (Л.І.Березовська) та їх подолання (Т.М.Маланьїна), у дослідженнях внутрішньоособистісних протиріч педагогів (О.В.Кузьменкова, Л.М.Мітіна), психічного захисту вчителів (Т.С.Яценко), професійних деформацій учителя (О.С.Ноженкіна). Можемо констатувати наявність протиріччя між поширеністю внутрішніх конфліктів у вчителів, необхідністю надання їм психологічної допомоги і недостатністю теоретичних знань щодо специфіки таких конфліктів у вчителів.

Формулювання мети статті. У зв'язку з вищевикладеним метою статті є аналіз специфіки усвідомлення та типів внутрішньоособистісних конфліктів вчителів. Відповідно до мети ми поставили завдання розкрити специфіку усвідомлення вчителями внутрішньоособистісних конфліктів, виявити типи таких конфліктів, проаналізувати зв'язки між показниками конфлікту та індивідуальними характеристиками вчителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми розглядаємо внутрішньоособистісний конфлікт як зіткнення різних особистісних утворень (мотивів, цінностей, смислів тощо) в результаті загострення протиріччя, що набуло для вчителя конфліктного смислу і відображає його суперечливі зв'язки з соціальним середовищем.

Особливо важливими для виявлення психологічних особливостей внутрішньоособистісних конфліктів вчителів вважаємо положення зарубіжної психології щодо наявності у структурі конфлікту свідомих і несвідомих елементів (З.Фрейд, К.Хорні, К.Г.Юнг); проявів конфлікту на рівні мотиваційної, когнітивної, ціннісно-сислової сфер особистості (К.Левін, Л.Фестінгер, В.Франкл); імовірності конструктивних та деструктивних наслідків конфлікту для розвитку особистості (А.Адлер, К.Хорні, Е.Еріксон, В.Франкл).

Ми слідом Л.М.Мітіною [6] дотримуємось думки, що внутрішньоособистісний конфлікт є одним із етапів розвитку внутрішньоособистісного протиріччя та виявляється як загострення такого протиріччя. Кожен конкретний випадок внутрішнього конфлікту зумовлюється взаємодією, взаємовпливом внутрішніх і зовнішніх чинників, що детермінується суб'єктивним ставлення людини до актуального протиріччя. Підкреслимо, що дослідження внутрішньоособистісних конфліктів характеризується певними особливостями і пов'язане з деякими методичними труднощами. Виникнення такого конфлікту не обов'язково супроводжується його усвідомленням, часто конфлікт має неусвідомлюваний характер. У комплексних дослідженнях використовують пакет методик, що виявляє внутрішньоособистісний конфлікт за непрямими показниками (Д.В.Грешньов, О.Б.Фанталова).

У нашому дослідженні насамперед ми прагнули виявити особливості усвідомлення внутрішніх конфліктів вчителями. На першому етапі дослідження нами було проведено анкетування вчителів, а на другому – експериментальне дослідження внутрішньоособистісних конфліктів на основі підбраного нами пакету психодіагностичних методик, що дають змогу виявити наявність такого конфлікту за опосередкованими показниками.

В анкетуванні взяли участь 302 вчителів (віком від 19 до 70 років), а в психодіагностичному дослідженні – 192 вчителів (віком від 21 до 73 років) загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл міст Києва, Звенигородки Черкаської області, с.Калинівки Васильківського району Київської області. Запитання анкети стосувались особливостей виникнення та подолання напружених ситуацій у діяльності вчителя, їх джерел, особливостей переживання педагогами стану внутрішньоособистісних протиріч та конфліктів, чинників, що зумовлюють напруженість у професійній діяльності вчителя.

Виявлено, що для вчителів характерними є: усвідомлення недостатньої адекватності оплати праці особливостям педагогічної діяльності; часткове усвідомлення внутрішньоособистісних конфліктів та причин їх виникнення; розуміння напруженості професійної діяльності, її причин і способів її подолання; спрямування способів подолання внутрішньоособистісних конфліктів насамперед на пошук соціальної підтримки; недостатня

здатність аналізувати труднощі у професійній діяльності та диференціювати сфери внутрішнього конфлікту; прагнення швидко долати стан дискомфорту при внутрішньоособистісному конфлікті; протиріччя між декларованою високою задоволеністю стосунками з усіма учасниками навчального процесу та визнанням напруженості у взаємодії з учнями.

На другому етапі дослідження ми використали такі методики: методику «Рівень співвідношення цінності та доступності в різних життєвих сферах» О.Б.Фанталової [10]; адаптовану методику дослідження самооцінки вчителя С.А.Будассі [3]; багатовимірний опитувальник дослідження самоствалення С.Р.Пантїлеєва [8]; модифіковану нами методику С.І.Єріної «Діагностика рольового конфлікту в діяльності керівника» [4]; тест смисложиттєвих орієнтацій Д.О.Леонтьєва [7]; шкалу самооцінки ситуативної та особистісної тривожності Ч.Спілбергера–Ю. Ханіна [9]; методики діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т.Елерса [9] та на мотивацію до досягнення успіху Т.Елерса [9], методику вимірювання особистісної гнучкості-ригідності [9]; методику Шварцландера для виявлення рівня домагань [3]. Результати дослідження підлягали кількісно-якісному аналізу з використанням математико-статистичної обробки і узагальнення даних (кореляційний аналіз за Пірсоном).

Ми мали на меті з'ясувати, які типи внутрішньоособистісних конфліктів виражені у професійній діяльності вчителів. Типи внутрішніх конфліктів виявлено на підставі домінуючих протиріч, що ускладнюють наближення вчителя до цілей самореалізації. Аналіз емпіричних даних дав змогу виокремити такі типи внутрішньоособистісних конфліктів учителів:

- мотиваційний, сутність якого полягає в одночасній активізації різноспрямованих мотивів;

- ціннісно-смиловий, що базується на зіткненні ціннісних утворень, які не можуть бути актуалізовані одночасно. Цей вид конфлікту пов'язаний із суб'єктивно/об'єктивно обумовленою недосяжністю значущих цінностей, недостатнім смисловим забезпеченням виконання певної діяльності;

- рольовий, що виражається в переживаннях, зумовлених розузгодженням у рольовому репертуарі вчителя, а також різним розумінням вимог до виконання однієї ролі особистістю і її оточенням;

- конфлікт самооцінки, що виникає через розходження між домаганнями особистості і її оцінкою своїх можливостей.

На підставі аналізу даних методик діагностики особистості на мотивацію до успіху та мотивацію до уникнення невдач Т.Елерса у 69 вчителів (35,9% обстежуваних) зафіксовано виражений мотиваційний конфлікт як одночасна актуалізація двох мотиваційних тенденцій – високої мотивації до успіху та високої мотивації до захисту, які являють собою, за Д. Маккелландом, два види «мотиву досягнення». Таке поєднання мотиваційних тенденцій асоціюється з мотиваційним конфліктом «наближення – уникнення» за К.Левіном.

Мотив досягнення, що співвідноситься з мотивом прагнення до успіху, розуміємо як схильність до переживання задоволення і гордості при досягненні результату. Мотивація досягнення пов'язана із продуктивним виконанням діяльності. Мотив уникнення невдачі розглядається як схильність відповідати відчуттям сорому і приниження на невдачу, що пов'язується з тривожністю і захисною поведінкою [5]. Переважання тієї або іншої мотиваційної тенденції супроводжується вибором складності мети. Люди, мотивовані на успіх, віддають перевагу середньому рівню труднощів або дещо завищеним цілям, які лише трохи перевершують вже досягнутий результат. Вони вважають за краще ризикувати обачливо. Мотивовані на невдачу схильні до екстремальних виборів, спрямовують зусилля на досягнення нереалістичних цілей - занижених або ж завищених [9].

Отже, у 35,9% вчителів можемо говорити про мотиваційний конфлікт, що супроводжується постійними сумнівами і невпевненістю особистості у своїх силах вирішити проблеми і досягти успіху. Поява непередбачених труднощів може значно вплинути на ефективність дій вчителів з мотиваційним конфліктом. На наш погляд, у цих вчителів спрацьовує парадоксальний механізм — перешкоди розглядаються як підтвердження сумнівів

щодо їхньої здатності досягти поставленої мети. В результаті таким людям часто не вистачає наполегливості.

Ми також прагнули з'ясувати зв'язки між проявами внутрішньоособистісних конфліктів та індивідуально-психологічними характеристиками вчителів. Мотивація до уникнення невдач позитивно корелює з реактивною і особистісною тривожністю ($r=0,235$, $r=0,206$ відповідно, $p\leq 0,01$), тобто високий страх невдач поєднується з високою схильністю відчувати тривогу в суб'єктивно значущих ситуаціях. Мотивація до успіху позитивно корелює із осмисленістю життя ($r=0,249$, $p\leq 0,01$) і має кореляційний зв'язок високого рівня значущості негативної спрямованості з ригідністю ($r=-0,259$, $p\leq 0,01$) та значущий кореляційний зв'язок негативної спрямованості з реактивною тривожністю ($r=-0,168$, $p\leq 0,05$). Таким чином, люди, орієнтовані на успіх, відзначаються здатністю осмислювати життя, гнучко змінювати свої стратегії у поведінці, діяльності, спілкуванні, не схильні реагувати станом тривоги на суб'єктивно значущі ситуації.

Ми вважаємо, що висока розузгодженість мотиваційно-особистісної сфери вказує на наявність ціннісно-смыслового конфлікту. У нашому дослідженні мотиваційно-особистісна сфера розглядається як сукупність стійких, відносно незалежних від наявної ситуації мотиваційно-смыслових утворень, що орієнтують діяльність особистості. Ціннісно-смысловий конфлікт визначаємо як нездатність особистості виробити пріоритети поведінки в ситуаціях одночасного існування суперечливих і взаємовиключних мотивів, ціннісних орієнтацій і цілей. Такий конфлікт виражається як блокада ціннісно-смыслових утворень. Як показав аналіз даних за результатами методики РСЦД О.Б.Фанталової, у 20,8% вчителів відзначається внутрішня дезінтеграція, що супроводжується конфліктністю власного «Я». Це свідчить про високу вираженість ціннісно-смыслових конфліктів у зв'язку з розривом між потребою в досягненні внутрішньо значущих ціннісних об'єктів і можливістю такого досягнення в дійсності. Ціннісно-смыслові конфлікти середньої вираженості виявлено у 37% респондентів, що викликає середній ступінь невдоволеності власним життям.

Зафіксовано кореляційні зв'язки високого рівня значущості позитивної спрямованості індексу розходження «цінності» - «доступності» та рольового конфлікту ($r=0,325$, $p\leq 0,01$), що свідчить про вираженість у вчителів з високою конфліктністю і невдоволеністю власним життям внутрішньоконфліктних переживань із приводу виконання ролі вчителя. Підкреслимо, що сфери найбільш цінного, бажаного виявились для частини вчителів найменш доступними. Життєві сфери, які мають високу значущість і низьку доступність для вчителів, ми позначили як конфліктні. Найбільшу вираженість внутрішніх конфліктів зафіксовано у сферах «здоров'я» (47,9% - 92 опитуваних), «щасливе сімейне життя» (33,9% - 65 опитуваних), «матеріально забезпечене життя» і «любов» (27,1 та 26% - 52 і 50 опитуваних).

Отже, майже половина вчителів відчувають внутрішню невдоволеність через недостатню доступність сфери «здоров'я», третина вчителів відчувають себе не реалізованими у сфері відносин у сім'ї, понад чверть опитаних - у сферах матеріального забезпечення життя та інтимно-особистісних стосунків. У зв'язку з цим у педагогів виникає внутрішнє напруження, дискомфорт, який виявляється через стреси, фрустрацію, може проектуватись на робочі стосунки (з учнями, колегами, адміністрацією).

Наявність конфліктних життєвих сфер знижує енергетичний та мотиваційний потенціал особистості. Конфліктність певної сфери може бути результатом діяльності, яка має для особистості цінність і сенс (сімейних відносин, професійної діяльності, певної суспільно значущої діяльності). З іншого боку, конфліктність значущої сфери (наприклад, здоров'я) може бути джерелом блокування ціннісної мотивації та створювати внутрішні перешкоди для реалізації інших життєвих цінностей, при цьому знижується впевненість людини в своїх можливостях. Так, здоров'я має сенс для людини тоді, коли воно забезпечує їй фізичну і духовну силу для самореалізації. Та коли здоров'я стає важко досяжним, певною мірою гальмується повноцінне існування суб'єкта в соціальному світі.

Відзначимо також вираженість внутрішньоособистісного рольового конфлікту вчителів. Цей вид конфлікту, на нашу думку, найбільшою мірою відображає вплив комплексу соціальних і психологічних чинників на особистість вчителя, оскільки, виконуючи професійні функції,

вчитель перебуває на перетині вимог, очікувань, потреб, інтересів різних груп, котрі впливають на нього як «згори», так і «знизу». Причому інтереси цих груп нерідко є суперечливими. Окрім того, вчителі нерідко залишаються віч-на-віч із переповненими класами, відсутністю належного матеріально-технічного забезпечення. Протиріччя професійного і суспільного життя нерідко емоційно і болісно сприймаються вчителями. Виникають негативні емоційні реакції як прояв внутрішнього напруження, дисбалансу, який може загострюватись до стану внутрішньоособистісного конфлікту.

Аналіз результатів дослідження рольового конфлікту вчителя за модифікованою нами відповідно до завдань дослідження методикою С.І. Єріної засвідчив, що найбільша частина вчителів (72,4% - 139 досліджуваних) відзначаються середнім ступенем вираженості рольового конфлікту. У них виявлено середню інтенсивність негативного ставлення, емоційної напруженості з приводу виконання ролі вчителя у контексті соціальних очікувань і вимог щодо його професійної діяльності. У 18,2% педагогів (35 респондентів) зафіксовано високий ступінь вираженості рольового конфлікту, а у 9,4% (18 респондентів) – низький. Отже, у близько п'ятої частини обстежуваних виявлено високу інтенсивність внутрішньої напруженості, внутрішньоконфліктні переживання, що пов'язано з виконанням вчителем професійних функцій. Найбільш виражений різновид рольового конфлікту розгортається як суперечливість між внутрішніми прагненнями, стандартами, цінностями особистості та вимогами виконуваної ролі вчителя (26% опитаних). Найменш виражений внутрішній рольовий конфлікт зумовлений протиріччям між очікуваннями, що звернені до кількох ролей, які виконує вчитель (15,6%).

На підставі аналізу зв'язків між показниками рольового конфлікту та індивідуальними характеристиками вчителів (тривожністю, самоставленням, смисложиттєвими орієнтаціями) за Пірсоном виявлено вираженість проявів недостатнього психологічного благополуччя у вчителів з високим рольовим конфліктом. Зокрема, зафіксовано кореляційні зв'язки високого рівня значущості негативної спрямованості рольового конфлікту з осмисленістю життя ($r=-0,301$, $p\leq 0,01$), самооцінкою ($r=-0,287$, $p\leq 0,01$), локусом контролю-Я ($r=-0,250$, $p\leq 0,01$), закритістю ($r=-0,206$, $p\leq 0,01$). Ми також встановили, що існують кореляційні зв'язки позитивної спрямованості рольового конфлікту із внутрішньою конфліктністю та самозвинуваченням ($r=0,244$ та $r=0,213$ відповідно, $p\leq 0,01$). Тобто вчителі з високим рольовим конфліктом не схильні осмислювати життя, мають знижену самооцінку, не вірять у свої сили контролювати події свого життя, схильні до закритості. Високий рольовий конфлікт у педагогів супроводжується постійними сумнівами, незгодою з собою, тривожно-депресивними станами, схильністю до самозвинувачень, готовністю поставити собі в провину власні прорахунки і невдачі.

Наступним типом внутрішньоособистісного конфлікту є конфлікт самооцінки. Ми припускаємо, що у вчителів із завищеною або заниженою самооцінкою наявні виражені внутрішньоособистісні конфлікти. У разі неадекватно заниженої самооцінки у вчителя фіксується значне розузгодження між Я-ідеальним та Я-реальним, що визначає рівень внутрішньоособистісного конфлікту. У випадку завищеної самооцінки у індивіда виникає неправильне уявлення про себе, ідеалізований образ власного Я, своєї особистості та можливостей, власної цінності для оточуючих. При цьому людина схильна ігнорувати невдачі заради того, щоб зберегти звичну (високу) оцінку самого себе, власних вчинків, діяльності [3]. В таких випадках у вчителя виникають труднощі при взаємодії з оточуючими людьми через нездатність адекватно оцінити себе. Згідно з думкою В.М.Мясищева, порушення системи відносин індивіда впливає на виникнення у нього внутрішнього конфлікту. Узгодженість Я-реального та Я-ідеального свідчить про адекватність Я-концепції реальній поведінці, відсутність конфліктних внутрішньоособистісних переживань.

Нами виявлено, що завищену самооцінку мають 37,0% (71 опитуваний). На ґрунті завищеної самооцінки у людини виникає ідеалізований образ свого Я, який викликає внутрішнє напруження, що транслюється назовні, дисбаланс, негативні емоції [Ем]. Знижену самооцінку, за результатами дослідження, мають 5,2% вчителів. У разі заниженої самооцінки вчитель невпевнений у собі, несміливий, пасивний, відчуває неможливість реалізувати власні здібності. Особистості із заниженою самооцінкою не ставлять перед собою складних цілей, надто критичні

до себе та інших. Образ Я таких педагогів є суперечливим, вони переважно є конфліктними людьми. Причини конфліктів насамперед виникають через їхню нетерпимість до інших людей [3, с. 185]. Сприймання дійсності у разі неадекватної (завищеної або заниженої) самооцінки спотворюється. Ставлення до дійсності стає неадекватним – суто емоційним. Рациональне зерно оцінки «випадає» повністю.

Значущі кореляційні зв'язки самооцінки із осмисленістю життя ($r=0,411$, $p\leq 0,01$), процесом життя ($r=0,325$, $p\leq 0,01$), внутрішньою чесністю ($r=0,294$, $p\leq 0,01$), дзеркальним Я ($r=0,234$, $p\leq 0,01$) особистісною тривожністю ($r=-0,349$, $p\leq 0,01$), внутрішньою конфліктністю ($r=-0,402$, $p\leq 0,01$) вказують на вираженість у вчителів із конфліктом самооцінки емоційної нестійкості та зниження адаптації до соціального оточення.

На основі узагальнення результатів дослідження самооцінки та рівня домагань вчителів нами виявлено, що у 38 вчителів (19,8% опитаних) конфлікт самооцінки виявляється як поєднання неадекватно високої самооцінки і низького рівня домагань. Вчителі з такими показниками зазвичай обирають легкі цілі, хоч здатні на більше, прагнуть уникати соціальної активності і труднощів, цілей і справ, котрі вимагають високої відповідальності. В такому разі особистісний потенціал педагога залишається недостатньо розкритим, що зумовлює внутрішню напруженість, невдоволення власним життям, його результативністю.

Висновки і перспективи дослідження. Таким чином, вчителям притаманне усвідомлення недостатньої адекватності оплати праці особливостям педагогічної діяльності; часткове усвідомлення внутрішньоособистісних конфліктів та причин їх виникнення; спрямування способів подолання внутрішньоособистісних конфліктів насамперед на пошук соціальної підтримки. У професійній діяльності вчителя виявляються внутрішньоособистісні конфлікти різних типів: мотиваційні, ціннісно-сміслові, рольові та конфлікти самооцінки, що мають свої особливості на рівні самоставлення, емоційного реагування, смисложиттєвих орієнтацій. Врахування результатів щодо вираженості типів та особливостей прояву внутрішньоособистісних конфліктів вчителів дасть змогу розробити та провести психокорекційні заходи, спрямовані на попередження та ефективне подолання таких конфліктів.

Список використаних джерел

1. Василюк Ф.Е. Психология переживания / Ф.Е. Василюк. – М., МГУ, 1984. – 200 с.
2. Гришина Н.В. Психология конфликта / Наталья Владимировна Гришина. – СПб.: Питер, 2005. – 464 с.
3. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии / С.М. Емельянов. - СПб.: Питер, 2009. - 384 с.
4. Ерина С.И. Диагностика ролевого конфликта в деятельности руководителя / С.И. Ерина // Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М., 2002. - С.203-207.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Евгений Павлович Ильин. - СПб.: Питер, 2002 - 512 с.
6. Митина Л.М., Кузьменкова О.В. Психологические особенности внутриличностных противоречий учителя // Вопросы психологии. – 1998. - № 3. – С.3-16.
7. Леонтьев Д.А. Тест смысловых ориентаций (СЖО). 2-е изд. / Д.А. Леонтьев. - М.: Смысл, 2000. - 18 с.
8. Панталева С.Р., Столин В.В. Методика исследования самоотношения // Практикум по психодиагностике. Конкретные психодиагностические методики. - М., 1989. - С. 166-172.
9. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учеб. пособ. / Ред.-сост. Д.Я. Райгородский. – Самара: Изд. дом «Бахрах-М», 2002. – 672 с.
10. Фанталова Е.Б. Диагностика внутриличностного конфликта / Е.Б. Фанталова. – М.: Фолиум, 1997. - 48 с.

REFERENCES

1. Vasiljuk F.E. Psihologija perezhivaniya / F.E. Vasiljuk. – M., MGU, 1984. – 200 s.
2. Grishina N.V. Psihologija konflikta / Natal'ja Vladimirovna Grishina. – SPb.: Piter, 2005. – 464 s.
3. Emel'janov S.M. Praktikum po konfliktologii / S.M. Emel'janov. - SPb.: Piter, 2009. - 384 s.

4. Erina S.I. Diagnostika rolevogo konflikta v dejatel'nosti rukovoditelja / S.I. Erina // Fetiskin N.P., Kozlov V.V., Manujlov G.M. Social'no-psihologicheskaja diagnostika razvitija lichnosti i malyh grupp. – M., 2002. – С.203-207.
5. Il'in E.P. Motivacija i motivy / Evgenij Pavlovich Il'in. – SPb.: Piter, 2002 – 512 s.
6. Mitina L.M., Kuz'menkova O.V. Psihologicheskie osobennosti vnutrilichnostnyh protivorechij uchitelja // Voprosy psihologii. – 1998. – № 3. – S.3-16.
7. Leont'ev D.A. Test smyslozhiznennyh orientacij (SZhO). 2-e izd. / D.A. Leont'ev. – M.: Smysl, 2000. – 18 s.
8. Pantileev S.R., Stolin V.V. Metodika issledovanija samootnoshenija // Praktikum po psihodiagnostike. Konkretnye psihodiagnosticheskie metodiki. – M., 1989. — S. 166-172.
9. Prakticheskaja psihodiagnostika. Metodiki i testy. Ucheb. posob. / Red.-sost. D.Ja. Rajgorodskij. – Samara: Izd. dom«Bahrah-M», 2002. – 672 s.
10. Fantalova E.B. Diagnostika vnutrilichnostnogo konflikta / E.B. Fantalova. – M.: Folium, 1997. – 48 s.

И.А. Власенко. Специфика внутриличностных конфликтов учителей

В статье установлено, что учителям присущи: осознание недостаточной адекватности оплаты труда особенностям педагогической деятельности; частичное осознание внутриличностных конфликтов и причин их возникновения; направление способов преодоления внутриличностных конфликтов в первую очередь на поиск социальной поддержки. У учителей выявлены конфликты разных типов: мотивационные, ценностно-смысловые, ролевые и конфликты самооценки. Наиболее выраженными являются конфликты самооценки и мотивационные конфликты учителей. Применение результатов исследования даст возможность разработать и провести психокоррекционные мероприятия по предупреждению и эффективному преодолению таких конфликтов.

Ключевые слова: внутриличностные конфликты, противоречия, учителя, конфликт самооценки, мотивационный конфликт

I.A. Vlasenko. Specific of intrapersonal conflicts of teachers

The features of awareness of intrapersonal conflicts and the types of such conflicts of teachers are analysed in the article. It is exposed the results of a questionnaire and psychodiagnosics research that were done in teachers' sample. It is reflected that teachers are aware of payment for their job is insufficiently adequate to the features of pedagogical activity, teachers are aware of their intrapersonal conflicts and reasons of their origin quite local, send methods of overcoming of such conflicts to social support mostly. The types of intrapersonal conflicts are based at dominant contradictions that prevent approaching the aims of self-realization by teacher.

It is found out that teachers have intrapersonal conflicts of different types: motivational, value and sense conflicts, role conflicts and self-attitude conflicts. It is set that over 40% respondents have self-attitude conflicts that arise as a result of divergence between aspiration of personality and its estimation of the possibilities. It is found out that motivational conflicts in over third of examined teachers related to simultaneous activation of motivational tendencies to success and to avoid of failures. Also 20,8% of teachers have internal disintegration that is associated with the conflict of their own self. Almost half of teachers have expressed internal conflict, dissatisfaction because of the sphere of health is mostly inaccessible for them. Almost 20% of teachers have high level of role conflict.

Systematization and account of results of the research can give the possibility to develop and conduct special measures to warn and overcome such conflicts in effective way.

Keywords: intrapersonal conflict, contradictions, teachers, motivational conflict, self-attitude conflict